

GİRİŞ

Dr. Metin Özüğurlu¹

Mülki İdare Araştırması (MİAR) anket formunun hazırlık çalışmaları sürdürülürken yapılan toplantılarda halkın Mülki İdare Amirlerini ve kamu yönetimini nasıl algıladığı, Mülki İdare Amirlerine yönelik tutum ve beklentilerinin neler olduğu görülmeden yapılacak araştırmadan beklenen yararın tam olarak elde edilemeyeceği düşüncesi ortaya atılmış ve **Mülki İdare Araştırmasının** tamamlayıcı bir araştırma olarak, **Halkın Mülki İdareye Yönelik Tutum ve Beklentileri Araştırmasının** MİAR grubunca yapılması kararlaştırılmıştır. Halkın Mülki İdareye Yönelik Tutum ve Beklentileri Araştırması², 21 Şubat 2001 tarihinde İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi ile Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi arasında imzalanan iki Protokol çerçevesinde MİAR grubunca tamamlanmıştır. Bu araştırma Mülki İdarenin Geleceği Araştırması ile birlikte geliştirilmiş bir araştırmadır.

Türkiye toplumu, son yirmi yıldır, iktisadi, kültürel ve toplumsal açılardan hızla dönüşmektedir. Bu koşullarda, mülki idare açısından geleneksel rol tanımlarının yenilenmesi ve yeniden yapılanma arayışlarına gidilmesi, bir ihtiyaç olarak gündeme gelmektedir. Halkın mülki idareye yönelik tutum ve beklentilerinin kavranması, söz konusu ihtiyacın karşılanması açısından temel bir öneme sahiptir.

Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

Bu araştırmanın temel sorunsalı, halkın kendi gündelik yaşamı içinde devlet aygıtlarıyla girdiği ilişki biçimlerini ve bu deneyim çerçevesinde kamu hizmetlerine ve idarecilerine yönelik geliştirdiği tutum ve beklentileri ortaya koyabilmektedir.

“Halkın tutum ve beklentileri”, başlığı altında, gerek örgütsel işleyişine gerek hizmet alanlarındaki pratiğine yönelik olarak, halkın mülki idareyi nasıl algıladığı, bu algıyı ne tür mukayese referansları kullanarak oluşturduğu ve ne tür davranış kalıpları geliştirdiği sorunsallaştırılmıştır.

Halkta, mülki idarenin güç ve statü kaybına uğradığı yönünde bir algılamının var olup olmadığı sorusu, üzerinde durulacak konuların başında gelmektedir. Böyle bir algılamının hangi ölçüde varolduğunu ortaya koyabilmek kadar, içeriğini ortaya koyabilmek de analitik açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorunsalları formüle edilmiştir:

“Devlet baba” ve “himayeci otorite” beklentileri toplumun hangi kesimlerinde ve hangi ölçülerde geçerliliğini korumaktadır? Ya da bu hızlı değişim sürecinin yarattığı sarsıntılar, yurttaşların gözünde kamu otoritesini daha sınırlı ama aynı oranda etkili, ancak her durumda yeni işlevlerle donanmış bir

¹ AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi

² Metin içinde bundan sonra Halk Araştırması olarak anılacaktır.

güç haline mi getirmektedir? Toplumda, mülki idare yapılanmasını başka bazı aktörlerle (yerel yönetimler, toplulukçu yapılanmalar vb.) şu veya bu düzeyde ikame etme eğilimi mevcut mudur? İkameci eğilimler, ne ölçüde toplulukçu örgütlenme sürecinin bir tezahürü, ne ölçüde liberal-bireyci anlayışların birer ürünüdür? Statü ve güç kaybı algısı, hangi ölçüde mülki idare örgütlenmesinin kamusal çıkardan uzaklaştığı yönündeki eleştirel tutumlara dayanmaktadır?

Halkın maddi yaşam koşullarındaki öncelikler sırasının değişmesi ile yaşam çevresine yönelik tutum ve beklentileri de değişecektir. Bu yöndeki değişikliklerin mülki idare sisteminin işleyişi açısından gündeme getirdiği yeni yönelimler nelerdir?

Araştırmanın Yöntemi

Betimleyici araştırma türüne uygun olarak planlanan bu alan taramasında niceliksel ve niteliksel veri toplama teknikleri bir arada kullanılmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Niceliksel veri tabanı: Niceliksel veriler, kapalı uçlu soruların çoğunlukta olduğu anket formu yoluyla derlenmiştir. Türkiye çapında tabakalı örnekleme tekniği ile seçilecek bölgelerde 1500 anketin uygulanması planlanmışsa da, alan çalışmasında uygulanan anket sayısı 1600'e, analize dahil edilen anket sayısı ise 1586'ya erişmiştir. (Anket Formu için bkz. EK 1)

Bu çalışmada örnekleme birimi hane, çözümleme birimi ise hane yetişkinleri (reisleri) olarak ele alınmıştır. Ankette, hanenin demografik, iktisadi ve toplumsal profili ile mülki idareye yönelik tutum ve beklentilerini ölçen sorulara yer verilmiştir. Yüz yüze görüşme yoluyla uygulanan anketler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra, SPSS (*Statistical Packet for Social Scientists*) software programında analiz edilmiştir.

Niteliksel veri tabanı: Anket uygulamasının yapıldığı bölgelerde, yarı-yapılandırılmış mülakat tekniği ile niteliksel verilerin derlenmesi yoluna da gidilmiştir. (Mülakat Formu için bkz. EK 2) Bu çerçevede, bölgedeki kanaat önderleri, sivil toplum ve meslek kuruluşları yöneticileri, oda temsilcileri ve çeşitli kademelerden yerel yöneticilerle derinlemesine mülakatlar yapılmış ve bu görüşmeler teyp ya da not tutma tekniğiyle kayıt altına alınarak, saha asistanları tarafından raporlaştırılmıştır. Anket uygulaması ile halkın kişisel eğilimlerinin, mülakat uygulamasıyla da bölgedeki örgütlü, kolektif ve kurumsallaşmış eğilimlerin ortaya konması hedeflenmiştir. Araştırmada toplam 158 mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda çok farklı kesimlerin temsilcileri ile görüşülmüştür. (Çizelge G1)

Çizelge G1: Mülakatlarda Görüşme Yapılan Kişi ve Kurumlar

Kişi – Kurum Temsilcisi	Sayı
Siyasal parti temsilcisi	30
Köy muhtarı – ihtiyar heyet	28
Medya temsilcisi (yerel TV, radyo, gazete temsilcileri)	24
Belediye başkanı – meclis üyesi	22
Esnaf ve sanatkarlar odası temsilcisi	10
Dernek (ADD, ÇYDD, İlçe Geliştirme Dernekleri)	9

Sanayi ve ticaret odası temsilcisi	8
Baro temsilcisi	6
Sendika temsilcisi	5
Ziraat odası temsilcisi	5
Tarım, kredi kooperatifi temsilcisi	3
TMMOB temsilcisi	3
Yöre ileri gelenlerinden	3
Tabipler odası temsilcisi	2
TOPLAM	158

Niceliksel ve niteliksel veri toplama araçları belirli bir hazırlık aşamasından sonra geliştirilmiştir. Şubat 2001'den sonra anket ve mülakat form taslakları üzerinde saha çalışmasında görev alacak asistanların da katılımıyla tartışmalar yapılmıştır. Anket ve mülakat formu hazırlandıktan sonra Ankara'nın bir ilçesinde ve ilçeye bağlı bir köyde 20 Mart 2001 tarihinde pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada, anket ve mülakat formlarının test edilmesinin yanı sıra, saha çalışmasının örgütlenmesindeki kimi önemli noktalar üzerinde de durulmuş, bu amaçla yöreden temin edilen anket uygulayıcılarına anket eğitimi verilmiş ve saha denetimi gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma neticesinde, sahada görev alacak asistanlar, karşılaşılabilecek muhtemel sorunları ve o sorunları aşma yollarını somut olarak sınımışlar ve bu çalışmaları sonucunda anket ve mülakat formlarına da nihai biçim verilebilmiştir.

Örnekleme Planı ve Örneklemenin Temel Özellikleri

Örnekleme Planı: Bu araştırmada örnekleme planı, kümelendirilmiş çok aşamalı tabakalı örnekleme tekniğine dayanmaktadır. Dokuzu yukarıdaki örnekleme tekniğine uygun olarak seçilen on ayrı ilçede toplam 1600 soru formu uygulanmıştır. Her bir ilçede uygulanacak anket sayıları, yerleşim yerlerinin nüfus büyüklükleriyle orantılı olarak hesaplanmıştır; ancak, nüfus büyüklükleri arasındaki aşırı farklılıklardan kaynaklanan sorunları aşmak için her bir ilçe için 60 anketlik sabit bir sayı belirlenmiş (600 anket) ve geri kalan sayının nüfusa orantılı olarak dağıtılması yoluna gidilmiştir. Örnekleme planının aşamaları aşağıdaki gibidir:

a) **Kümelendirme (sınıflandırma):** Mülki idare yapılanması itibarıyla ülkemiz coğrafi bölge, il ve ilçe sınıflamalarına göre üçlü bir sınıflamaya tabi tutulmuştur. Mülki İdare Amirleri Atama Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde ilçelerimiz altı, illerimiz ise dört sınıfa ayrılmıştır. Örnekleme planında bu Yönetmelikte belirlenen ilçe sınıflandırmasının esas alınmasına ve bu esas temelinde il ve coğrafi bölge sınıflamasına da duyarlı olunmasına karar verilmiştir. Bu karar, mülki idare yapılanması içinde kaymakamlık kurumunun belirleyici bir öneme sahip olduğu biçimindeki bir varsayıma dayanmaktadır. Bu çerçevede, her bir küme için Bakanlığın listesinden yapılan tesadüfi örnekleme ile birer ilçe olmak üzere ilk etapta toplam altı ilçenin seçilmesi yoluna gidilmiştir. Altı ilçeye aşağıda açıklanan gerekçelerle dört ilçe daha eklenmiştir.

b) **Tabakalandırma:** Örnekleme seçiminde iki farklı tabakalandırma stratejisi izlenmiştir. Öncelikle, mülki idare sistemi çerçevesinde sınıflandırılmış il ve ilçeler arasındaki ilişki doğrultularına

bakılmıştır. İkinci olarak, ilçeler, mevcut sınıflandırmalara bağlı kalmaksızın, tarım, turizm ve imalat sanayi gibi temel ekonomik faaliyet ağırlıklarına bakılarak tabakalandırılmıştır.

İlk strateji gereği il ve ilçe kümeleri arasındaki ilişki doğrultularına bakıldığında, bunlar arasında görece zayıf bir pozitif ilişkinin bulunduğu söylenebilir. Nitekim aşağıdaki tabloda, birden beşinci sınıfa kadar olan ilçelerin bağlı oldukları iller içinde birinci kümede yer alan iller net bir ağırlığa sahiptir. Birinci ve ikinci kümede yer alan illerin bünyelerinde oldukça farklı gelişmişlik düzeylerine sahip ilçeler yer almaktadır. Bu özelliğin, ilçe seçimlerinde temsil edilmesi önemlidir. Bu amaçla, birinci ve beşinci sınıf torbasından seçilecek iki ilçenin birinci sınıf illerin bünyesinde yer alan ilçelerin arasından çekilmesi uygun görülmüştür. İl ve ilçe gelişmişlik düzeyleri arasındaki mesafenin görece az olduğu bir tabakalandırma oluşturmak amacıyla, ikinci ve üçüncü sınıftan seçilecek iki ilçenin ikinci sınıf illerin bünyesinden alınmasına karar verilmiştir.

Çizelge G2: Her Bir İlçe Sınıfında Yer Alan İl Sayılarının İl Sınıfına Göre Dağılımı

İlçe sınıflaması	1. sınıf il (25)	2. sınıf il (25)	3. sınıf il (16)	4. sınıf il (15)	İlçe sayısı / İl sınıf No
1. Sınıf ilçe (96)	18	2	0	0	1 / 1
2. Sınıf ilçe (98)	19	15	4	3	1 / 2
3. Sınıf ilçe (140)	23	15	5	3	1 / 2
4. Sınıf ilçe (197)	19	21	14	10	1 / 3
5. Sınıf ilçe (189)	21	11	7	2	1 / 1
6. Sınıf ilçe (137)	1	6	14	15	1 / 4

Gelişmiş il – gelişmiş ve az gelişmiş ilçe bileşkesine dayanan tabakalandırma mantığını, bu kez tersinden sürdürmek; yani, az gelişmiş il – gelişmiş ve az gelişmiş ilçe bileşkesine bakmak yararlı olacaktır. Çizelge G2’den de anlaşılacağı gibi, bu ters simetri, ilkinde olduğu kadar güçlü değildir. Yine de, orta düzeyde gelişmiş bir ilçeyi görece az gelişmiş illerin içinden çekerek, bu özelliği kapsayacak bir tabakalandırma mümkündür. Bu amaçla dördüncü sınıftan seçilecek bir ilçe, üçüncü kümede yer alan iller (14 il) arasından çekilmiştir. Son olarak, en son sınıftan seçilecek bir ilçenin de son kümede yer alan iller arasından seçilmesi uygun görülmüştür. Çizelge G2’nin son sütununda, her bir sınıftan seçilen birer ilçenin hangi il sınıflamasına girdiği gösterilmektedir. Sütundan da fark edileceği gibi, örneklemede birinci ve ikinci sınıf iller ikişer, üçüncü ve dördüncü sınıf iller ise birer il ile temsil edilmişlerdir. Birinci ve ikinci sınıf il sayısının toplam içindeki ağırlığının %62 seviyesinde olması, örneklemedeki il sınıfları oranının anlamlı olduğunu göstermektedir.

Saha araştırmasının yürütüldüğü 6 ilçe, yukarıda söz edilen kümelendirilmiş tabakalı örnekleme planına uygun olarak seçilmiştir. Bu işlem için, ilçe adlarının altı ayrı sınıflamaya göre yer aldığı bir liste kullanılmıştır. Bu listede ilçeler, bünyesinde yer aldıkları illerin alfabetik dizilişine uygun olarak sıralanmışlardır. Yukarıda sözü edilen tabakalandırma planında yer alan ilçeler, sırasıyla numaralandırılmış ve “SPSS Random Sample of Cases” işlemiyle her bir sınıftan birer numara çekilmek suretiyle, saha çalışmasının yapılacağı ilçe adları, rastlantısal olarak belirlenmiştir. İkinci aşamada mevcut ilçe kümeleri dikkate alınmadan iktisadi faaliyet yoğunlukları çerçevesinde tarım, turizm ve imalat sanayi ağırlıklı ilçeler şeklinde yeni bir tabakalandırmaya gidilmiştir. İlk aşamada

izlenen yöntemle üç tabakadan birer ilçe tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilmiş, bu listeye son yıllarda ortaya çıkan ve gelişme eğilimi gösteren “çevre” temalı sorunları yansıtan bir ilçe daha ilave edilmiştir. Üçüncü aşamada örnekleme dağılımının coğrafi ve idari özellikleri dikkate alınarak, iki yerleşim yerinin daha örnekleme eklenmesine karar verilmiştir. Böylece geniş bir coğrafi bölge olan 5’inci Bölgeden bir ilçe ile Büyükşehir özelliği taşımakla birlikte geleneksel metropol olmayan bir kent merkezi, amaca dönük olarak seçilmiştir.

Saha çalışmasının yapılacağı ilçeler farklı nüfus büyüklüklerine sahiptir. Bu farklılıkları araştırmaya yansıtılabilmek amacıyla, her bir ilçede uygulanacak anket sayısı, ilçelerin nüfus büyüklükleri ile orantılı olarak belirlenmiştir. Ne var ki, nüfus büyüklükleri arasında derin farklılıklar söz konusudur. Çizelge G3’ün “orantılı örnekleme planı” sütununda görüldüğü gibi, bir yerleşim yerinde 695 olan anket sayısı bir diğer ilçede 14’e kadar düşebilmektedir. Orantılı örneklemenin yol açtığı bu dengesizliği gidermek amacıyla bir Büyükşehir dışındaki 11 ilçeye 60 anketlik sabit bir miktar verilmiş ve 1500 olan toplam anket sayısından sabit anket toplamı (660) çıkartılarak, geri kalanın (840) yerleşim yerlerinin toplam nüfuslarıyla orantılı olarak dağıtılması yoluna gidilmiştir.

Çizelge G3: İlçelere Göre Orantılı Örneklem Planı Uygulanan ve Analize Alınan Anket Sayıları

İlçe Sınıfları	İlçelerin Bölgeleri	Toplam İlçe nüfusu*	Orantılı Örneklem Planı					Uygulanan Anket Sayısı			Analize Alınan Anket Sayısı
			Orantılı Örneklem		Sabit + Orantılı =Anket s.			Kırsal	Kentsel	Toplam	
			%	n.							
1. Sınıf	Akdeniz	235884	15,57	234	60+	131=	191	113	99	212	212
1. Sınıf	Karadeniz	123203	8,13	122	60+	68=	128	82	51	133	133
1. Sınıf	Ege	75329	4,97	75	60+	42=	102	-	107	107	107
2. Sınıf	İç Anadolu	74852	4,94	74	60+	41=	101	60	45	105	105
2. Sınıf	Marmara	67479	4,45	67	60+	37=	97	42	64	106	106
2. Sınıf	Ege	94022	6,21	93	60+	520=	112	59	56	115	115
3. Sınıf	Ege	48189	3,18	48	60+	27=	87	44	49	93	93
1. Sınıf	İç Anadolu	702842	46,39	695		390=	390	48	360	408	398
4. Sınıf	Doğu	14384	0,95	14	60+	8=	68	41	35	76	76
4. Sınıf	Doğu	42688	2,82	42	60+	24=	84	67	33	100	94
5. Sınıf	Güneydoğu	21479	1,42	21	60+	12=	72	56	20	76	76
6. Sınıf	Güneydoğu	14847	0,98	15	60+	8=	68	41	30	71	71
TOPLAM		1515198	100,00	1500	660+	840=	1500	653	949	1602	1586

* DİE 1997 Nüfus Tespiti sonuçları esas alınmıştır.

İlçe merkezlerinin belirlenmesinden sonra, sıra, örneklem seçiminin en önemli aşamasına, bu araştırmanın analiz birimini oluşturan hanelerin seçimine gelmiştir. Ülkemizde hane düzeyinde düzenli ve erişilebilir kayıtlar olmadığı için, bu tür saha çalışmalarında tesadüfi örneklem seçimi ancak sokak ve caddelerin belirlenmesine kadar ilerletilebilmektedir. Belirlenen sokak ve caddelerdeki hane seçimlerinde ise anket uygulayıcılarının büyük bir inisiyatifi söz konusu olabilmektedir. Türkiye'nin hemen her bölgesinden, farklı gelişmişlik seviyesine sahip 11 ilçe ve 1 Büyükşehir'in kır ve kent merkezlerinde yapılacak bir alan çalışmasında, örneklem seçiminin en kritik aşamasını, tümüyle saha asistanları ile anket uygulayıcılarının inisiyatifine bırakmak çok yönlü sorunlar doğuracağı için, bu aşamanın da araştırma merkezince üstlenilmesi yoluna gidilmiştir. Bu amaçla, örneklem seçimine zemin teşkil edecek gerekli bilgileri edinmek amacıyla bir ilçe bilgi formu hazırlanmış ve Bakanlık aracılığıyla, bu çalışmanın yürütüleceği mülki idare amirliklerine yollanmıştır³. Bilgi formunda, kentsel merkezlerdeki mahalle adlarının içerdiği sokak ve cadde sayılarıyla birlikte yazılarak, alt-orta-üst gelir grubu şeklinde tasnif edilmeleri istenmiştir. Bilgi formunda, ayrıca, kent merkezindeki hükümet-dışı kuruluşların adları ve irtibat adresleri ile saha asistanlarının konaklama ve kırsal mekanlara ulaşım olanakları da sorulmuştur. İlçelerden gelen bilgiler ışığında, her bir ilçede anket çalışması yapılacak mahalle adları tesadüfi olarak belirlenmiş, mahallelere düşen sokak ve cadde sayıları tespit edilmiş, ancak sokak ve caddeler ile hanelerin belirlenmesi sorumluluğu saha asistanlarına bırakılmıştır. Çizelge G3'de ilçelerin kırsal ve kentsel mekanlarında uygulanan anket sayıları ile analize dahil edilen anket sayılarına yer verilmiştir.

³ Bilgi formu için bkz. Ek-3.

Örnekleminin Temel Demografik Özellikleri: Öncelikle genel bir gözlem olarak şu söylenebilir: Bu çalışmanın kapsadığı örnekleme, sosyolojik anlamda kentli özelliklerden ziyade, taşralı özelliklere daha fazla sahiptir. Özellikle, Karadeniz, İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden örnekleme dahil edilen yerleşim yerlerinin önemli bir bölümü, yoğun göç alan eski ve yeni kentsel mekanlardan ziyade, göç veren, gelişmişlik düzeyleri düşük bölgelerdir. Bu yönüyle de, bu çalışmada kavrananlar, kamuoyu ya da sosyal araştırmalarda genellikle ihmal edilen bir nüfus kesitini oluşturmaktadırlar. Öte yandan, nüfus yoğunluğunun hızla artmadığı yörelerde gerçekleştirilen bu çalışmada, Türkiye nüfusu içinde %35 civarında olan kırsal nüfus⁴, örneklemede %40 düzeyinde temsil edilmiştir. Örneklemedeki kırsal nüfus oranı, Türkiye genelinden sapsa bile, örnekleme dahil edilen ilçe merkezlerindeki kır-kent oranına uygundur. Bu genel vurgulardan sonra, örnekleminin demografik özelliklerine bakılabilir:

Yanıtlayıcıların yaş ortalaması 42'dir. En küçüğü 17, en büyüğü 118 yaşında olan 1586 yanıtlayıcının yaş aralıkları oldukça yüksektir; geometrik ortalamayı alarak uçların ortalama üzerindeki etkisi nötrleştirildiğinde, yaş ortalaması 40,45'e inmektedir. Kırsal bölge yaş ortalaması kent ortalamasının 1 puan üzerindedir. Yanıtlayıcıların %88,7 gibi büyük bir çoğunluğu erkektir.

Başta vurgulandığı gibi, bu çalışmanın temel sorunsalı, hanelerin devlet kurumlarıyla girdiği ilişki biçimlerini ve bu deneyim ışığında sahip olunan kanaat ve beklentileri çözümlenmeye odaklanmıştır. Bilindiği gibi, aile birimlerinde kamusal alanla ilişki, ülkemizde yaygın olarak hanenin erkek üyelerince kurulmaktadır. Örneklemedeki erkek nüfus yoğunluğu, aile birimi-kamusal alan ilişkisinin bu özelliğinin zorunlu bir sonucudur. Dolayısıyla, bu çalışmada cinsiyet kategorisine, açıklayıcı bir değişken olarak başvurulmayacaktır. Yanıtlayıcıların tamamına yakını evlidir; bekarlar %8, dul ve boşanmışlar ise %2,6 civarındadır. Yanıtlayıcıların hanehalkı büyüklüğü 5 kişidir. Kırsal hanelerde bu ortalama 5,6'ya çıkarken, kentsel hanelerde 4,5'e inmektedir. Hemen fark edileceği gibi, örnekleminin hanehalkı büyüklükleri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Türkiye için ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,3 kişidir; kentsel yerleşim yerleri için 4 kişiye düşen ortalama hanehalkı büyüklüğü, kırsal yerleşim yerleri için 4,9 kişiye çıkmaktadır (DPT, 2001:22). Bu durum, araştırmada kavranan örnekleminin Türkiye'nin daha çok taşrasını kapsadığı yönündeki gözlemi de destekler niteliktedir.

Özetle, bu çalışmanın kavradığı örnekleme rengini, kalabalık sayılabilecek nüfusa sahip ailelerde yaşayan, genellikle orta yaş kuşağındaki evli erkeklerin verdiği söylenebilir.

⁴ Bu çalışmada kullanılan genel nüfus bilgileri için bkz. DPT, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı - Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu* (Ankara: DPT Yayını, 2001).